

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Логвінова Я. О.

ВСТУП

На сучасному етапі складних і динамічних взаємовідносин у системі «суспільство - природа» все більше загострюються екологічні негаразди, які комплексно проявляються через різноманітні проблеми у соціальній, демографічній, економічній і духовній сферах розвитку суспільства і окремої особистості.

Під впливом активно-агресивних і необґрунтованих дій людини у довкіллі відбуваються процеси деградації повітряного, ґрунтового, водного середовища, зникають численні види флори і фауни, змінюється клімат. У результаті непродуманої господарської діяльності людини у природне середовище потрапляють штучно синтезовані сполуки, які накопичуються у ньому, погіршують якість водних ресурсів, продуктів харчування і впливають на стан здоров'я населення.

В умовах загострення екологічної ситуації в Україні у зв'язку із військовими діями на її території, екологічні наслідки яких будуть відчутні вже у найближчому майбутньому, зусилля науковців спрямовані на активний пошук способів вирішення екологічних проблем. На цьому шляху важливим є усвідомлення взаємозв'язку між станом природного середовища, розвитком суспільства і кожної окремої особистості та змістом освіти.

Нині у світі остаточно сформувалась думка, що підвищення рівня споживання – це деструктивний шлях розвитку цивілізації. У якості стратегічного вирішення проблеми на Всесвітній конференції ООН на вищому рівні з оточуючого середовища у Ріо-де-Жанейро у 1992 р. (а потім на саміті керівників держав у Йоханнесбурзі у 2002 р.) у прийнятій «Повістці дня на XXI століття» було проголошено концепцію переходу світового товариства на шлях збалансованого розвитку як відповідь на глобальні виклики.

У цьому та послідуючих документах підкреслюється, що шлях до виживання людства в третьому тисячолітті, до його стійкого розвитку лежить у площині зміни стереотипів взаємодії людини і

соціоприродного середовища, зниження споживання ресурсів кожною людиною, формування розумних матеріальних потреб.

Нинішня соціокультурна і екологічна ситуація істотно змінює роль і значення педагога та змісту його діяльності у вирішенні екологічних проблем, подоланні екологічної кризи та збереження індивідуального та колективного здоров'я в таких умовах, підвищуючи міру відповідальності за результати екологічно-валеологічної освіти молодого покоління. Таким чином, актуалізується проблема формування еколого-валеологічної компетентності фахівця у сфері фізичної культури і спорту, що обумовлена необхідністю підготовки особистості до прийняття природобезпечних і здоров'язбережувальних рішень і відповідальності за наслідки діяльності в довкіллі.

1. Взаємозв'язок між здоров'ям людини і станом навколишнього середовища

У широкому сенсі для опису взаємозв'язків між організмами та середовищем їхнього існування використовується термін «екологія». У 1921 році у роботі американських дослідників Р.С. Парка та Е.В. Берджеса з'явився термін «екологія людини», який вони використовували у соціологічних дослідженнях.

Екологія людини – це наука, яка вивчає закономірності людини, як біосоціальної особини, зі складним багатоконпонентним навколишнім світом, з динамічним середовищем існування, проблемами збереження і зміцнення здоров'я.

Предметом вивчення екології людини є глобальна, локальна та мікролокальна антропосистеми. Глобальну екосистему являє собою антропоєкосферу, що охоплює поверхню планети і людське суспільство, яке, використовуючи природні ресурси за допомогою технічних засобів, знаходяться з нею (планетою) в складних і динамічних взаємовідносинах.

Поряд із терміном «екологія людини» у межах екологічного напрямку біологічної науки використовується поняття «соціальна екологія». Ці терміни у наукових дослідженнях іноді застосовуються як синоніми. Але, на думку Реймерса, з огляду на біосоціальну сутність людини диференціація означених понять є доцільною: розглядаючи людську спільноту як репродуктивну групу варто використовувати термін «екологія людини»; коли розглядаємо соціальний ряд, особистість, сім'ю – має місце соціальна екологія.

Поряд із виникненням екологічного напрямку у межах біологічної науки, екологічна парадигма розвивалася також у рамках таких дисциплін як соціологія, психологія, економіка та охорона здоров'я дяд

окреслення загальної основи для розуміння взаємодії людей з їх фізичним та соціокультурним оточенням. Взаємозв'язок між організмом людини, як біосоціальної істоти, та середовищем її існування, а також вплив факторів середовища на організм позначається на фізіологічному, емоційному та соціальному благополуччі індивідів і груп. Тому комплексним показником, що виражає результат такої взаємодії є стан здоров'я людини.

Здоров'я людини є динамічним і може піддаватись змінам під впливом здоров'яформуючих чи здоров'яруйнівних факторів. З-поміж факторів, що впливають на стан здоров'я і його складові, виділяють спадкові, ендемічні, природно-кліматичні, професійні, соціальні, психоемоційні та екологічні.

На сьогодні науковими дослідженнями у галузі медицини доведено взаємозв'язок здоров'я людини із навколишнім середовищем, якість якого впливає на функціональний стан організму і визначає стан здоров'я в цілому. Так, якщо взаємозв'язки у системі «людина – природне середовище» оптимально розвиваються – здоров'я наближається до норми, а середовище оцінюється як здорове. За таких умов людина може повноцінно виконувати свої біосоціальні функції. Відхилення ж стану здоров'я людини від норми і виникнення хвороб спостерігається у екологічно деградованому середовищі.

Значення екологічної парадигми для розуміння детермінант здоров'я і причин виникнення хвороби простежується на прикладі досліджень у кількох наукових галузях. Так, протягом 1920-1930-х років ХХ століття дослідниками Чиказької школи екології людини проведено низку досліджень, спрямованих на виявлення впливу умов міського середовища (включаючи низьку якість житла, високу щільність населення в межах житлових кварталів та мікрорайонів) на рівень захворюваності і злочинності в громадах. Було констатовано наявність кореляційних зв'язків між умовами міського середовища і здоров'ям мешканців, але теоретичний аналіз даних зв'язків між соціальним середовищем та етіологією хвороб був проведений у 1964 р.

Так Джоном Касселом було висловлено думку, про вплив соціального середовища на функціонування імунітету людини та стійкість організму до патогенних агентів, що знаменувала відхід від біологічного пояснення причин хвороб до екологічно орієнтованої концепції¹.

Сформульована Дж.Калесселом в 1960-х роках гіпотеза щодо впливу соціальних і культурних чинників на здоров'я людини була емпірично

¹ Cassel J Social science theory as a source of hypotheses in epidemiological research. American Journal of Public Health. 1964. 54: 1482–8.

підтверджена у різні роки дослідженнями Berkman and Syme (1979), Karasek and Theorell 1990, та Marmot (1997), які довели негативний вплив перенавантаження на роботі, соціальної ізоляції та міжособистісного стресу на виникнення різноманітних захворювань та передчасну смертність.

Наприкінці XX ст. виникає «екологічна епідеміологія» (environmental epidemiologi, есоепідеміологі) як особливий наукового напрям, присвячений вивченню, аналізу і встановленню взаємозв'язків здоров'я населення і стану навколишнього середовища. Пізніше, у 1987 році було створено Міжнародне наукове товариство з екологічної епідеміології ISEE (International Society of Environmental Epidemiologi). Основною метою ISEE є сприяння дослідженням та розповсюдженню наукових результатів, зосереджених на вивченні впливу навколишнього середовища (забрудненням повітря, продуктів харчування та води, металами тощо) на здоров'я людини. Щороку ISEE привертає увагу до глобальної дискусії про стан довкілля та збирає науковців з усього світу для обговорення питань шляхів покращення екологічної ситуації та популяційного здоров'я. Ці заходи включають щорічні зустрічі, інформаційні бюлетені, семінари та зв'язки з академічними, урядовими, міжурядовими, некомерційними та бізнес-організаціями. ISEE підтримує поширення наукових результатів і міжнародну співпрацю, проводячи щорічні конференції в усіх регіонах світу.

Ще однією важливою подією, яка викликала підвищений інтерес до стану довкілля та здоров'я людини в останні роки, є виявлення впливу несприятливих глобальних екологічних змін, таких як виснаження атмосферного озону і тенденція до глобального потепління, наслідком яких є підвищення рівня захворюваності та смертності населення на світовому, регіональному та національному рівнях.

У результаті своєї господарської діяльності людство вже сьогодні впливає на Біосферу в 2000 разів сильніше, ніж вона сама на себе. Згідно з прогнозами це призведе до величезних загальнопланетарних змін протягом найближчих 50 років. Площа пустель збільшиться на 50 %, зникне чверть усіх живих істот.

Потенційні наслідки цих глобальних змін для здоров'я полягають у підвищенні рівня захворюваності шкіри внаслідок виснаження озонового шару та підвищеного впливу ультрафіолетових променів; а також дефіцит продуктів харчування, аліментарні розлади та респіраторні захворювання, пов'язані з глобальним потеплінням.

Перспективи еволюції людства та його взаємовідносини з природою описується у праці Елвіном Тоффлером «Третя хвиля». Розвиток людства автор описує моделлю трьох хвиль.

Швидкість кожної хвили в десять разів вища швидкості попередньої; крім того, кожна нова хвиля більше тотальна – у тому розумінні, що вона змінює більше людей, трансформує нашу концепцію людської природи й суспільства. Через те, що майбутнє настає з великим прискоренням, можна говорити про «футурологічний шок» (за Е. Тоффлером), якого зазнає людство. Такий стан до певної міри стимулюють екологічні лиха і відповідно їхній негативний вплив на навколишнє середовище.

Сьогодні людина знаходиться на шляху поглиблення екологічної кризи, фіналом якої може стати глобальна екологічна катастрофа. Втім, на переконання А. Матвійчука, людство лише на першому етапі цього небезпечного шляху. Наступний етап – війна за ресурси (чисті повітря, воду, землю, здорове харчування, енергоносії), цілком ймовірний, якщо нинішні форми взаємин людини з природою не змінить екологічно обґрунтований та вмотивований тип поведінки людини в довкіллі. У протилежному випадку – інстинкт самозбереження актуалізує агресивний, войовничий зміст людської свідомості та підсвідомості²

Одним із засобів вирішення глобальних проблем сучасності А. Матвійчук вважає екологічну деонтологію – науку про належне у поведінці людини (в тому числі і професійній) з точки зору дотримання екологічних вимог. Перевагою деонтологічного підходу, на думку автора, є прагнення не лише чітко визначити систему вимог до поведінки людини у певній сфері життєдіяльності, але й виявити специфіку їх реалізації. Норми деонтологічної моралі мають обов'язковий характер, на відміну від норм загальнолюдської моралі, які через свій ціннісний характер, не стають реально обов'язковими, а радше, суспільно бажаними.

Як показує багаторічний досвід людства, вирішення екологічних проблеми шляхом відновлювальної дії в природі не приносить бажаного результату, оскільки інтенсифікація усіх сфер життєдіяльності людства призводить до виникнення нових і поглиблення існуючих екологічних негараздів, оскільки спосіб мислення людини за своєю суттю залишається сталим: людина розглядає природу як об'єкт своїх роздумів і предмет своїх дій.

Пануюча на сьогодні антропоцентрична екологічна свідомість характеризується протиставленням людини, як найвищої цінності, і природи, як її власності. При цьому природа розглядається як об'єкт

² Матвійчук А.В. Екологічна деонтологія у системі наук: основні питання та функції. «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (Київ), Українська Академія Наук (Київ). К., 2010. Випуск 38. С. 206-213.

односторонньої дії людини; мотиви і цілі взаємодії людини і природи мають прагматичний характер³.

Вагому роль у вирішенні екологічних проблем і покращенні стану здоров'я людства відіграє формування і розвиток екоцентричної екологічної свідомості, яка забезпечує розуміння особистістю сутності екологічних проблем, їх природи і джерел розвитку, розуміння ролі й можливостей екологічної освіти у розв'язанні екологічних негараздів та потреба особисто брати участь у природоохоронних заходах, готовність нести моральна відповідальність за стан природи, вміння проводити просвітницьку роботу.

Як відзначає Т. Гардашук, нова екологічна парадигма за своєю суттю – це концепт, який акумулює, інтегрує нову систему цінностей і приписує людині відповідні взірці поведінки задля збереження природи та права людини на чисте, безпечне довкілля у майбутньому⁴. Характерними рисами цієї парадигми є заперечення тези людської виключності, а також ґрунтованість на цінностях, що охоплюють особистісні, етичні та інтелектуальні сторони людського життя. Отже, фактично, нова екологічна парадигма – це спрямованість на гармонію: між людиною і природою, між індивідуальними та колективними інтересами, між світом матеріальним і духовним.

Гармонійний посыл також можна відшукати у змісті парадигми спільності, що розроблена німецьким філософом природи К. Маєр – Абіхом⁵. Відповідно до неї, людина – це частинка природи, а культура є людським внеском в історію природи. Відтак, особистість має відмовитися від антропоцентричності, в якій природа трактується як довкілля, на користь природоцентричності з провідною ідеєю спільного світу.

До створення нової етики, яка б відповідала природі людини та законам оточуючого середовища, закликали прибічники інвайронменталізму (Дж.Піншо, О. Леопольд, Р. Емерсон). Особливе значення має етика благоговіння перед життям А. Швейцера, згідно з якою, головною цінністю проголошується життя в усіх його проявах. А. Швейцер говорить про співчуття до усіх живих істот незалежно від їх положення в ієрархії в природі, як про норму співіснування у світі.

³ Шмалей С.В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: дис. доктора пед. наук: 13.00.01. К., 2005. 421с.

⁴ Гардашук Т.В. Концептуальні параметри екологізму [Текст]: [Моногр.]. НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди. К.: Парапан, 2005. 196с.

⁵ Маєр-Абіх К.М. Повстання на захист природи від довкілля до спільно світу [Текст] К.М. Маєр-Абіх; наук.ред. В.Ярмоленко. К.: Лібра, 2004. 193с.

Людина опинилась на шляху поглиблення екологічної кризи, фіналом якої може стати глобальна екологічна катастрофа. Втім, сьогодні, на переконання А. Матвійчука, людство лише на першому етапі цього небезпечного шляху. Наступний етап – війна за ресурси (чисті повітря, воду, землю, здорове харчування, енергоносії), цілком ймовірний, якщо нинішні форми взаємин людини з природою не змінить екологічно обґрунтований та вмотивований тип поведінки людини в довкіллі. У протилежному випадку – інстинкт самозбереження актуалізує агресивний, войовничий зміст людської свідомості та підсвідомості.

Одним із засобів вирішення глобальних проблем сучасності А. Матвійчук вважає екологічну деонтологію – науку про належне у поведінці людини (в тому числі і професійній) з точки зору дотримання екологічних вимог. Перевагою деонтологічного підходу, на думку автора, є прагнення не лише чітко визначити систему вимог до поведінки людини у певній сфері життєдіяльності, але й виявити специфіку їх реалізації. Норми деонтологічної моралі мають обов'язковий характер, на відміну від норм загальнолюдської моралі, які через свій ціннісний характер, не стають реально обов'язковими, а радше, суспільно бажаними.

Визнання впливу глобальних екологічних загроз на здоров'я населення спонукало до посилення міжнародної співпраці у розробці екологічно орієнтованих програм зміцнення здоров'я в рамках програми Всесвітньої організації охорони здоров'я «Здорові міста».

Пошук шляхів гармонізації відносин у системі «суспільство-природа», на думку С.Совгіри, залежить від гуманітарного потенціалу суспільства, рівня освіти та культури населення⁶. Тому, для забезпечення високих показників здоров'я на індивідуальному та популяційному рівнях доцільним є поєднання зусиль зі зміни поведінки людини у напрямку здорового способу життя із заходами поліпшення стану навколишнього середовища.

2. Сутність еколого-валеологічної компетентності фахівця у сфері фізичної культури і спорту

Для формування еколого-валеологічної компетентності як ефективного шляху розв'язання екологічних суперечностей задля здоров'язбереження молодих поколінь доцільним видається аналіз кожного із його складових.

⁶ Совгіра С. В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Луган. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2009. 40 с.

Актуальним завданням закладу вищої освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток компетентностей особистості.

Компетентнісний підхід у вищій професійній освіті передбачає навчання дією, суть якої полягає в тому, що студенти працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду вирішення реальних завдань, при цьому розвивають здібності приймати раціональні рішення.

О. Пометун розглядає компетентнісний підхід як «спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу є формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості»⁷. Ключові компетентності, на її думку, визначають як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми. Вони потребують значного інтелектуального розвитку, є багатофункціональними, надпредметними та міждисциплінарними. Предметних компетентностей студент набуває під час вивчення певного предмету на усіх курсах університету⁸.

О. Овчарук серед ключових компетентностей виділяє інформаційну, соціально-психологічну, громадянську, методологічну, життєву, професійну, психологічну (рефлексивну)⁹.

Формування екологічної компетентності особистості та її розвиток є предметом низки педагогічних досліджень. Багато дослідників у царині екологічної освіти і виховання приділяли увагу проблемі методології формування екологічної культури (Л. Лук'янова, В. Маршицька, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, С. Совгіра, Г. Тарасенко та ін.). Окремі роботи присвячені формуванню екологічної компетентності школярів: О. Колонькова, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, С. Шмалей та ін.

Важливе значення у теоретико-методологічному плані для нашого дослідження мають положення та висновки раніше виконаних дисертаційних досліджень у напрямку формування та розвитку екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму

⁷ Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи. За ред. О.В.Овчарук. К., 2004. 111с.

⁸ Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. Вісник програм шкільних обмінів. 2005. № 23. С. 18–22.

⁹ Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 6–16.

Н. Олійник, біологічних спеціальностей університету Л. Титаренко, майбутніх інженерів-фахівців цивільного захисту А. Хрипунова, фахівців водного транспорту в умовах кредитно-модульної системи навчання О. Гуренкова.

У працях українських вчених Г. Діордісвої, В. Маршицької та Л.Титаренко екологічна компетентність визначається через поняття «здатність»: здатність особистості до ситуативної діяльності в побуті та природному середовищі, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення й виконувати адекватні дії усвідомлюючи їх наслідки для довкілля¹⁰; здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності¹¹; специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії у певній галузі, яка включає вузькоспеціальні знання, уміння, способи мислення, а також відповідальність за свої дії¹².

Як системну інтегративну якість особистості, яка визначається сукупністю здатностей вирішувати проблеми і завдання різного рівня складності, що виникають у побуті і професійній діяльності, на основі сформованого ціннісного ставлення до природи, знань, освітнього і життєвого досвіду, індивідуальних здібностей, потреб і мотивів, розглядає екологічну компетентність Л. Лук'янова¹³. При цьому дослідниця наголошує на важливості розвитку діяльнісного компоненту у формуванні даної якості.

С. Шмалей екологічну компетентність представляє як інтегральний розвиток особистості, що об'єднує нормативний, когнітивний, емоційно-мотиваційний і практичний компоненти та забезпечує здатність виокремлювати, розуміти, оцінювати сучасні екологічні

¹⁰ Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб.наук.праць. К., 2005. Кн 2. Вип. 8. С. 20–24., с. 21.

¹¹ Титаренко Л.М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання». К., 2008. 20 с.

¹² Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник. За заг ред. Лозовецької В.Т. К., 2010. 382с.

¹³ Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник. За заг ред. Лозовецької В.Т. К., 2010. С. 107.

процеси, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги та раціонального природокористування¹⁴.

Формування екологічної компетентності, як інтегрованого результату навчальної діяльності студентів, розглядає у дослідженні Н. Олійник. При цьому, в якості умови ефективного формування екологічної компетентності, дослідниця наголошує на опануванні змістом предметів екологічного спрямування і набуття досвіду використання екологічних знань у процесі вивчення предметів спеціального і професійного циклів¹⁵.

О. Пруцакова та Н. Пустовіт розглядають екологічну компетентність як прояв екологічної культури у «зоні відповідальності» особистості. Найближче до людини доквілля, у якому вона, маючи певний рівень екологічної культури, щодня приймає рішення щодо вибору стилю діяльності для збереження навколишнього середовища, є її «полем (зоною) відповідальності»¹⁶. Науковці також виділяють, як важливу складову екологічної компетентності, усвідомлення особистістю власної причетності до проблем забруднення навколишнього середовища.

Вивчаючи екологічну компетентність учнів загальноосвітніх навчальних закладів, Н. Пустовіт виділяє її найголовніші ознаки: активна діяльність (дія, поведінка) у конкретній ситуації; зв'язок компетентності з відповідальністю; свідомий вибір моделі поведінки, що залежить від сформованості умінь приймати рішення та можливих наслідків¹⁷.

На думку О. Пруцакової основу екологічної компетентності складають знання, що належать до інформаційно-пізнавальної складової екологічної культури. Дослідниця також надає особливого значення у процесі формування екологічної компетентності усвідомленню особистістю причетності до виникнення і вирішення екологічних проблем, що є підґрунтям для формування екологічної позиції

¹⁴ Шмалей С.В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: дис. доктора пед. наук: 13.00.04. К., 2005. 421с.

¹⁵ Олійник Н.Ю. формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2005. 22с.

¹⁶ Пустовіт Н.А., Пруцакова О.Л., Руденко Л.Д., Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. Посібник. К.: «Педагогічна думка», 2008. 64с.

¹⁷ Пустовіт Н. А. Практика формування екологічної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 10. С. 370–378.

особистості¹⁸. При цьому, процес ефективного формування екологічної компетентності уможливується при дотриманні наступних принципів:

- реальної практичної участі;
- розширення «зони відповідальності», оскільки із накопиченням особистістю життєвого досвіду і розширенням її соціальних функцій збільшується частина довкілля, у якій проходить діяльність, тому має розширюватись і зміст повсякденно-побутової екологічної компетентності;

- розширення соціо-рольового репертуару – педагогу необхідно сформувати в особистості здатність природодоцільно діяти зважаючи на оскільки розширення соціальних ролей, які виконує особистість, веде до збільшення її «зон відповідальності»¹⁹.

Інші науковці розглядають набуття екологічної компетентності особистістю як один із етапів формування екологічної культури, як дотримання нею системи нормативних вимог для вирішення екологічних проблем щодо збереження і охорони довкілля. Екологічну культуру вони визначають «як виховання розуміння усвідомлення важливості, актуальності сучасних екологічних проблем держави і світу, відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до природи, подолання споживацького ставлення до неї, розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на різних рівнях (місцевому, регіональному, державному і глобальному), творча свідомість діяльність людей у процесі освоєння та збереження життєво необхідних вартостей природного середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки, виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження»²⁰.

Аналізуючи співвідношення понять «екологічна культура» та «екологічна компетентність», Н. Пустовіт приходить висновку про складність взаємозв'язку, що виходить за межі причинно-наслідкового. Використовуючи сутність поняття «компетентність», науковець акцентує увагу на предметно-дієвому компоненті, що передбачає оволодіння комплексною процедурою застосування знань і умінь для розв'язання актуальних, зокрема екологічних завдань. При цьому

¹⁸ Пруцакова О. Л. Зміст екологічної освіти як чинник формування екологічної компетентності школярів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 10. С. 362–370.

¹⁹ Пруцакова О.Л. Сутність та види екологічної компетентності особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Київ, 2005. Вип.8. Кн.2. С. 16-19

²⁰ Максимович О. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів як провідне завдання сучасної освітньої політики. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць: Педагогіка та психологія. Чернівці, 2010. Вип.517. С.67 – 74.

компетентність інтегрує внутрішні і зовнішні компоненти поведінки, відображаючи не тільки знання про те, як діяти, а й конкретні уміння застосовувати ці знання у певній ситуації. Формування компетентності орієнтує на вироблення власних моделей поведінки в різних ситуаціях, їхню авторську апробацію, адаптацію до ціннісних орієнтацій особистості. Екологічна ж культура не прив'язана до ситуації. Вона може розглядатись як духовна основа, ціннісно-світоглядний орієнтир, що визначає вибір рішення, спрямованість дії, а компетентність конкретизує і матеріалізує культуру в умовах певної ситуації. З іншого боку, компетентність узагальнює діяльнісно-практичні компоненти екологічної культури, ґрунтуючись на знаннях, різноманітних умінях, цінностях і переконаннях, вольових якостях особистості²¹.

Таким чином, аналіз педагогічних досліджень щодо сутності поняття «екологічна компетентність» дозволяє зробити такі висновки:

- екологічна компетентність розглядається як прояв способу буття особистості у гармонії із природним світом (Л. Лук'янова);

- екологічна компетентність виражається у теоретичній і практичній готовності до реалізації професійних функцій (А. Хрипунова);

- формування екологічної компетентності передбачає відповідальність за наслідки власної діяльності в довіллі (Г. Діордієва, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, Л. Титаренко);

- здатність до ситуативної діяльності (В. Маршицька, Н. Пустовіт);

- здатність реалізовувати знання, уміння, досвід, способи мислення, особистісні якості, для успішного вирішення задач і проблем різного рівня складності у життєвих і професійних ситуаціях (Г. Діордієва, Л. Лук'янова, Л. Титаренко);

- інтегрований результат навчальної діяльності студентів (Н. Олійник);

- здатність і готовність будувати гармонійні відносини з природним і штучним середовищем проживання і своїм соціальним оточенням;

- здатність і готовність до діяльності для збереження, покращення і попередження екологічних проблем, досвід даної діяльності;

- центральним компонентом, вихідною категорією у розумінні екологічної компетентності виступає екологічна культура (Пруцакова, Н. Пустовіт).

На основі такого узагальнення поглядів щодо сутності екологічної компетентності нами сформульовано власну дефініцію поняття

²¹ Пустовіт Н.А., Пруцакова О.Л., Руденко Л.Д., Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. Посібник. К.: «Педагогічна думка», 2008. – 64с.

«екологічна компетентність» як інтегративної характеристики особистості, що представляє собою системну цілісність набутих екологічних цінностей, засвоєних екологічних знань, способів діяльності для вивчення і дослідження явищ, об'єктів і процесів навколишнього середовища, реалізації функцій екологічної освіти у професійній діяльності без порушення рівноваги у системі «суспільство – природа».

Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти зорієнтована на особистісний та професійний розвиток, а також формування системи гуманістичних цінностей, де цінності фізичного і професійного здоров'я мають враховувати взаємозв'язок із розвитком природи.

За сучасними уявленнями, здоров'я - це природний стан організму, що перебуває в повній рівновазі з біосферою і характеризується відсутністю будь-яких патологічних змін²². Згідно із визначенням Всесвітньої організації охорони термін «здоров'я» потрактовується як стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність фізичних дефектів.

До критеріїв здоров'я відносять такі основні елементи:

- нормальне функціонування всіх систем і структур організму;
- динамічна рівновага між людським організмом і довкіллям;
- здатність людини до виконання основних соціальних функцій, до продуктивної праці;
- адаптивність (здатність пристосовуватися) людського організму до змінних умов середовища;
- відсутність хвороби чи будь-яких ознак захворювання;
- фізичне, духовне, соціальне благополуччя, гармонійний розвиток фізичних і духовних сил²⁴.

Здоров'язберігаючу компетентність майбутнього викладача фізичного виховання розуміємо як певний рівень медико-валеологічної грамотності, здатність особистості мобілізувати отримані знання і досвід для успішної діяльності у професійній сфері, усвідомлюючи соціальну значимість та особисту відповідальність за результати цієї діяльності, ступінь розвитку творчих сил, фізичних, психічних і розумових здібностей, виражених в організації життєдіяльності, ставленні до себе та інших²³.

²² Соломенко Л. І. Екологія людини: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 120 с.

²³ Логвінова Я.О., Щербатюк Н.І. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): наук. часоп.: зб. наук. пр. – К: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 3К (97) 18. Серія (15). С. 304-306.

Здоров'язберігаюча та екологічна компетентність у структурі професійної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту взаємно детермінуються. Їх взаємодія позначається на розвитку особистісних і професійних якостей фахівця, посилює міру професійної відповідальності у розв'язанні екологічних проблем задля покращення і зміцнення здоров'я учнів. Результат такої взаємодії виражається у сформованості еколого-валеологічної компетентності.

Ековалеологія є новою інтегративною галуззю знань, комплексною навчальною дисципліною, що вивчає закономірності, способи та механізми формування, відновлення й зміцнення здоров'я людини з використанням природних оздоровчих методів і технологій. Здоров'я є складним динамічним процесом, тісно пов'язаним зі способом життя людини, тому як навчальна дисципліна валеологія охоплює сукупність знань про індивідуальне здоров'я людини та здоровий спосіб життя²⁴.

Еколого-валеологічну компетентність майбутнього вчителя Л.В. Дрожик розуміє як інтегровану характеристику професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя, яка відображає рівень сформованості еколого-валеологічних цінностей, знань, умінь і практичного досвіду, що дозволяють йому успішно здійснювати еколого-валеологічну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я і охорону довкілля в умовах загострення екологічної ситуації, здійснення еколого-валеологічного навчання і виховання школярів²⁵.

Еколого-валеологічну компетентність майбутніх учителів як інтегровану характеристику професійних й особистісних якостей студентів, яка віддзеркалює рівень сформованості еколого-валеологічних цінностей, їхню особистісну позицію щодо необхідності природоохоронної та здоров'язбережувальної діяльності, еколого-валеологічний тезаурус, освоєння методів еколого-валеологічної діяльності в навколишньому середовищі; уміння та практичний досвід, що дають змогу майбутнім педагогам успішно здійснювати педагогічно орієнтовану еколого-валеологічну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я учнів та охорону довкілля; здатність реалізовувати на практиці здоров'язбережувальні технології.

Важливим для професійного становлення педагога є формування еколого-валеологічної готовності, що є чинником формування і утвердження ціннісних установок, що забезпечують усунення здоров'явитратності, збереження і зміцнення здоров'я її суб'єктів.

²⁴ Міхесенко О. І. Валеологія: основи індивідуального здоров'я людини: навчальний посібник, 2-ге вид., перероб. і допов. Суми: Університетська книга, 2010. 448 с.

²⁵ Дрожик Л.В. Еколого-валеологічні знання як невідемний компонент еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя. Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 2. С.124-127.

3. Використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі формування еколого-валеологічної компетентності фахівця у сфері фізичної культури і спорту

За умов упровадження компетентнісного підходу у процес професійної підготовки фахівця у сфері фізичної культури і спорту та формування компетентності особистості, як планованого результату навчання, набуває важливості активна пізнавальна діяльність особистості, що приводить до формування умінь творчо мислити, використовуючи набуті у процесі навчання знання, навички, уміння. Тому, організовуючи навчально-пізнавальну діяльність студентів викладачеві необхідно забезпечити максимальну їх активність та самостійність у оволодінні навчальним матеріалом.

Саме поняття «активність» є похідним від латинського «activus» і послуговує для характеристики енергійної діяльності або діяльної участі особистості у будь-чому. У сучасному тлумачному словнику української мови термін «активність» трактується як «енергійна діяльність, здатність до взаємодії», а прикметник «активний» розуміється як «енергійний, діяльний, який розвивається»²⁶.

Таким чином, прояв особистістю активності відбувається у процесі здійснення нею діяльності і дозволяє їй мобільно оперувати способами такої діяльності.

Залежно від прояву активності особистості у навчально-пізнавальній діяльності Я. Голант розрізняє активну і пасивну моделі навчання. Саме поняття «пасивність» використовується науковцем для характеристики репродуктивного рівня активності особистості. Науковці О. Пометун та Л. Пироженко, поряд із активною та пасивною, виділяють інтерактивну модель навчання.

Саме поняття «інтерактив» запозичене з англійської мови і означає «взаємодіючий». Сутність інтерактивного навчання, за словами О. Пометун та Л. Пироженко, полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Це спільний навчальний процес, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці). Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

О. Комар дає визначення інтерактивної технології навчання як організації навчального процесу, що унеможливує пасивність студента у колективній діяльності та ґрунтується на взаємодії всіх його учасників.

²⁶ Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів. За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубчинського. Х.: ВД “Школа”, 2006. С. 58.

Інтерактивні технології навчання передбачають чітко спланований очікуваний результат навчання, активізують процес пізнання²⁷.

Педагогічний потенціал технологій, які ґрунтуються на використанні активних і емоційно забарвлених форм і методів навчання полягає у формуванні з їх допомогою навичок прийняття студентами екологічно виправданих рішень на основі розвитку аналітичних, оціночних, прогностичних умінь. При цьому перевага має надаватися активним формам і методам²⁸.

Аналіз праць, що присвячені проблемі інтерактивного навчання, дозволив виділити суттєві його риси, порівняно із традиційним навчанням, що здійснюють вплив на формування складових екологічної компетентності студентів. Такими рисами є:

- 1) інтенсифікація засвоєння і творчого застосування теоретичного матеріалу;
- 2) можливість моделювання особистістю життєвих екологічних ситуацій, що потребують вирішення;
- 3) залучення студентів до вирішення екологічних проблем, що спонукає і мотивує їх до конкретних дій, прийняття ними природовідповідальних рішень;
- 4) формуванню умінь і навичок розв'язання практичних задач, набуття досвіду такої діяльності;
- 5) перенесення способів організації діяльності у реальні умови;
- 6) інтерактивні методи, імітуючи види професійної діяльності особистості, дозволяють змінювати досвід та установки студентів.

Залежно від форм навчання, у яких реалізуються інтерактивні технології, О. Пометун та Л. Пироженко виділяють чотири групи:

- 1) технології кооперативного навчання (робота в парах, карусель, акваріум та ін.);
- 2) технології колективно-групового навчання (мікрофон, мозковий штурм, кейс-метод, дерево рішень та ін.);
- 3) технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, розігрування ситуації за ролями);
- 4) технології опрацювання дискусійних питань (дискусія, дебати)²⁹.

²⁷ Комар О. А. інтерактивні технології у ВНЗ / О. А. Комар. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/375/1/interaktivni_tehn_VNZ.pdf

²⁸ Стефанків О.М., Максимович О.М. Раціоналізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення: монографія. Івано-Франківськ: Сімік, 2012. 180с.

²⁹ Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 135 с.

У сучасних умовах фахівець у сфері фізичного виховання і спорту повинен мати не лише глибокі теоретичні еколого-валеологічні знання, а й володіти методикою наукового пошуку, вміти експериментальним шляхом знаходити способи розв'язання екологічних, еколого-педагогічних та проблем збереження здоров'я учнів. Рівень прояву еколого-валеологічної компетентності залежить від наявності досвіду відповідної діяльності у даному напрямі. Тому під час розгортання процесу професійної підготовки важливо створити умови для формування практичних навичок і досвіду використання набутих знань для вирішення завдання формування практичної складової еколого-валеологічної компетентності. Широкі потенційні можливості для цього має проектна технологія.

У широкому розумінні проектом називають усе, що задумують або планують. У перекладі з латинської «проект» означає «кинутий уперед», тобто задумка як прообраз об'єкту.

В. Моляко під проектом розуміє уявлення про результат діяльності, що змінюється у процесі цілеспрямованого перетворення заданих умов у продукт. Це «спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка повинна закінчуватись цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином». Метод проектів передбачає вирішення певної проблеми, що з одного боку включає використання сукупності дослідницьких, пошукових методів і засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань і умінь із різних областей науки³⁰.

Діяльність особистості у межах методу проектів як творча та інноваційна спрямована на створення об'єктивно- чи суб'єктивно нового продукту, пов'язує студента з реальними соціально-екологічними проблемами, сприяє усвідомленню власної причетності до їх виникнення, та своєї ролі у їх вирішенні.

Як наслідок оволодіння методом проектів, майбутній фахівець виявляється більше пристосованим до життя, уміє адаптуватись до швидкозмінних умов, орієнтуватись у різноманітних ситуаціях, працювати у різних колективах, що створює передумови для розвитку компетентності³¹.

Для реалізації можливостей проектної технології мають враховуватись наступні вимоги щодо ефективної її організації: завдання

³⁰ Максимович О.М., Максимович О.М. Формування екологічної культури в учнів гірських шкіл в умовах раціонального природокористування. Гірська школа Українських Карпат. Науково-методичний журнал Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаніка. Івано-Франківськ, 2008-2009. Вип.4-5. С. 252 – 255.

³¹ Онопрієнко О. Проектна діяльність в освіті. Директор школи. 2010 (грудень). №47(623). С.20 – 28.

проекту має корелюватися з навчальною програмою; наявність значущої в дослідницькому творчому сенсі проблеми; практична, теоретична, пізнавальна та особистісна цінність передбачених результатів; забезпечення самостійності у виконанні проекту; реальність здійснення, особистісна й професійна спрямованість проекту; чітка його спланованість; структурування змістової частини; використання дослідницьких методів та принципи: самостійності; індивідуалізації навчання та опори на досвід студентів; суб'єктності, елективності навчання; мобільності у зміні форм взаємодії; інтерактивності діяльності; рефлексії та корекції проектної діяльності; само- і взаємоконтролю³².

У ході роботи над проектом включаються закладені у таку діяльність мотиваційні механізми:

– миследіяльні: висунення ідеї, проблематизація, цілепокладання і формулювання завдання, висунення гіпотези, обґрунтований вибір способу або методу, шляхів діяльності та її планування, самоаналіз і рефлексія;

– презентаційні: побудова усної доповіді (повідомлення) про виконану роботу, вибір способів і форм наочної презентації результатів діяльності, виготовлення предметів наочності, підготовка письмового звіту про виконану роботу;

– комунікативні: уміння слухати й розуміти інших, знаходити компроміс, взаємодіяти всередині групи, знаходити консенсус;

– пошукові: знаходити інформацію, вести контекстний пошук;

– інформаційні: структурування інформації, виділення головного, прийом, пошук і передача інформації, упорядковане її зберігання.

На сьогодні метод проектів розглядається як «інструмент, який створює унікальні передумови для розвитку як ключових (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних ті ін.), предметних компетентностей і самостійності студента в осягненні нового, стимулюючи його природну допитливість та творчий потенціал»³³.

Застосування методу проектів уможливорює розв'язання з його допомогою наступних взаємопов'язаних педагогічних проблем: надання можливості студентам відчувати практичне значення освіти у вирішенні питань збереження і зміцнення індивідуального та колективного

³² Зосименко О.В. Особливості організації проектної діяльності студентів під час вивчення педагогічних дисциплін: Методичні рекомендації для викладачів та студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2005. 44с.

³³ Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проектної діяльності / Проектна діяльність у школі. Упорядн. М.Голубенко. К.: Шкільний світ, 2007. 128с.

здоров'я; сприяння формуванню в особистості умінь та навичок застосування й удосконалення еколого-валеологічних знань.

Психолого-педагогічні можливості методу проєктів у підготовці фахівця у сфері фізичної культури і спорту та для формування еколого-валеологічної компетентності пояснюються вирішенням з його допомогою освітніх, розвиваючих та виховних завдань, а саме:

- створення образу цілісних екологічних знань для розуміння закономірностей взаємодії у системі «суспільство – природа»;

- підвищення мотивації до отримання додаткової еколого-валеологічної інформації з метою перетворення екологічного знання, мислення та ідей у матеріальну силу прогресу суспільства;

- вивчення методів наукового пізнання у застосуванні до природного середовища;

- вироблення здатності до рефлексії та інтерпретації отриманих результатів; розвиток дослідницьких якостей особистості і удосконалення екологічного способу мислення;

- формування екологічної та здоров'язберігаючої компетентності; організація базового алгоритму соціальної поведінки на основі екологізації сфер суспільної та виробничої діяльності.

Важливим у проєктній діяльності студентів, незалежно від напрямку або форми конкретних заходів, є дотримання наступних принципів:

- надання психолого-педагогічної підтримки студентам, проведення консультацій з питань організації проєктної діяльності;

- роз'яснення значення формування еколого-валеологічної компетентності;

- ознайомлення студентів із сучасною науково-педагогічною літературою, періодичними виданнями з питань формування еколого-валеологічної компетентності;

- використання яскравих прикладів, цікавих фактів щодо потенціалу проєктної діяльності у становленні особистості;

- застосування механізмів морального заохочення студентів.

використання інформаційно-комунікативних технологій.

Інноваційні педагогічні технології в освіті, за словами С. Сисоєвої, забезпечують особистісний і професійний розвиток майбутнього фахівця, його професійну та соціальну мобільність та конкурентоспроможність на ринку праці³⁴.

Інформаційно-комунікаційні технології – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з

³⁴ Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти. Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук.пр. За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. у 2 ч. Ч. 1.К, 2001.С. 45-53.

метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів.

Г. Г. Швачич дає широке пояснення терміну «інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ, від англ. Information and communications technology, ICT) – часто використовується як синонім до інформаційних технологій (ІТ), хоча ІКТ – це більш загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію». Інакше кажучи, ІКТ складається з ІТ, а також телекомунікацій, медіатрансляцій, усіх видів аудіо- і відеобробки, передачі, мережевих функцій управління та моніторингу»³⁵.

Науковці Кашуба В. та Футорний С. зазначають, що ІКТ мають вплив на формування та розвиток сучасного інформаційного суспільства. Існує чимало факторів, які визначають роль ІКТ в освіті:

– упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті суттєво прискорює передання знань і накопичення технологічного та соціального досвіду людства не лише від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої;

– сучасні інформаційно-комунікативні технології, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше та швидше адаптуватися до навколишнього середовища й до постійних соціальних змін у ньому;

– активне та ефективне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті – важливий чинник створення системи освіти, що відповідає потребам інформаційного суспільства й процесу реформування традиційної системи освіти у світлі вимог сучасної індустріалізації населення³⁶.

Сьогодні в Україні створена і функціонує значна кількість різноманітних комп'ютерних програм. Такі програми дозволяють оцінити рівень фізичної підготовленості та стан здоров'я особистості, а також містять практичні рекомендації щодо ефективного використання

³⁵ Швачич Г. Г. та ін. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навчальний посібник / Національна металургійна академія України. Дніпро, 2017. 231 с.

³⁶ Кашуба В., Футорний С. Із досвіду використання інформаційних технологій у процесі занять фізичним вихованням різних груп населення. Національний університет фізичного виховання і спорту України. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 21. С. 81–89.

фізичних вправ для підвищення показників здоров'я та фізичної тренуваності.

Комп'ютерні програми також широко використовуються у оздоровчому тренуванні. Так, О. Гудирева розробила комп'ютерну програму «Fitness Center», що передбачає первинне й поглиблене тестування показників фізичного стану людини. Після проходження «первинного тесту» користувач отримує можливість займатися за однією з 4-х усереднених програм, які відповідають рівню його фізичного стану: «Початківець», «Любитель», «Той, хто займається регулярно», «Професіонал».

Особа, яка займається фітнесом, має можливість вибору усереднених варіантів уроків з урахуванням рівня фізичної підготовленості, а також може моделювати заняття різної цільової спрямованості. Комп'ютерна програма дає змогу відтворювати відеограми занять із музичним супроводом.

Подальша індивідуалізація тренувального комплексу можлива під час вибору однієї або декількох програм цільової спрямованості. У комп'ютерній програмі «Fitness Centre» запропоновано дев'ять таких програм: кардіоаеробний фітнес; гнучкість; корекція фігури або тренування проблемних зон; тренування рівноваги й вестибулярна стійкість; хореографія; танці; профілактика захворювань; релаксація; інші види рухової активності.

Іншими програмами, які варто використовувати для оптимізації рухового режиму є інформаційно-методична система «PERFECT BODY» (розробник Т. В. Івчатова під керівництвом В. А. Кашуби, комп'ютерна програма «Pilates» (розробник Ю. І. Томиліна) та ін.

ВИСНОВКИ

На сьогодні науковими дослідженнями у галузі медицини доведено взаємозв'язок здоров'я людини із навколишнім середовищем, якість якого впливає на функціональний стан організму і визначає стан здоров'я в цілому.

За умов упровадження компетентнісного підходу у процес професійної підготовки фахівця у сфері фізичної культури і спорту та формування компетентності особистості, як планованого результату навчання, набуває важливості активна пізнавальна діяльність особистості. У сучасних умовах фахівець у сфері фізичного виховання і спорту повинен мати не лише глибокі теоретичні еколого-валеологічні знання, а й володіти методикою наукового пошуку, вміти експериментальним шляхом знаходити способи розв'язання екологічних, еколого-педагогічних та проблем збереження здоров'я

учнів. Рівень прояву еколого-валеологічної компетентності залежить від наявності досвіду відповідної діяльності у даному напрямі. Тому під час розгортання процесу професійної підготовки важливо створити умови для формування практичних навичок і досвіду використання набутих знань для вирішення завдання формування практичної складової еколого-валеологічної компетентності. Широкі потенційні можливості для цього має проектна технологія.

АНОТАЦІЯ

В умовах загострення екологічної ситуації в Україні важливим є усвідомлення взаємозв'язку між станом природного середовища, розвитком суспільства і кожної окремої особистості та змістом освіти. Нинішня соціокультурна і екологічна ситуація істотно змінює роль і значення фахівця у сфері фізичної культури і спорту, зміст його діяльності у вирішенні екологічних проблем, подоланні екологічної кризи та збереження індивідуального та колективного здоров'я.

У розділі монографії розглянуто підходи до пояснення взаємозв'язку між показниками фізичного здоров'я людини і станом навколишнього середовища, сутність і значення формування еколого-валеологічної компетентності фахівця у сфері фізичної культури і спорту. Наголошується на широких можливостях інформаційно-комунікативних технологій для розвитку практичної складової еколого-валеологічної компетентності.

Література

1. Cassel J Social science theory as a source of hypotheses in epidemiological research. American Journal of Public Health. 1964. 54: 1482–8.
2. Матвійчук А.В. Екологічна деонтологія у системі наук: основні питання та функції. «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (Київ), Українська Академія Наук (Київ). К., 2010. Випуск 38. С.206-213.
3. Шмалей С.В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: дис. доктора пед. наук: 13.00.01. К., 2005. 421с.
4. Гардашук Т.В. Концептуальні параметри екологізму [Текст]: [Моногр.]. НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди. К.: Парапан, 2005. 196с.
5. Маєр-Абіх К.М. Повстання на захист природи від доквілля до спільно світу [Текст] К.М. Маєр-Абіх; наук.ред. В.Ярмоленко. К.: Лібра, 2004. 193с.

6. Совгіра С. В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. С. В. Совгіра; Луган. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2009. – 40 с.

7. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи / За ред. О.В.Овчарук. К., 2004. – 111с.

8. Пометун О.І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. Вісник програм шкільних обмінів. 2005. № 23. С.18–22.

9. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 6–16.

10. Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб.наук.праць. К., 2005. Кн. 2. Вип.8. С.20 – 24.

11. Титаренко Л.М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання». К., 2008. 20с.

12. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник. За заг ред. Лозовецької В.Т. К., 2010. 382с.

13. Олійник Н.Ю. формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2005. 22с.

14. Пустовіт Н.А., Пруцакова О.Л., Руденко Л.Д., Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. Посібник. К.: «Педагогічна думка», 2008. 64с.,

15. Пустовіт Н. А. Практика формування екологічної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 10. С. 370–378.

16. Пруцакова О. Л. Зміст екологічної освіти як чинник формування екологічної компетентності школярів. Теоретико-методичні проблеми

виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 10. С. 362–370.

17. Пруцакова О.Л. Сутність та види екологічної компетентності особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Київ, 2005. Вип.8. Кн.2. С. 16-19.

18. Максимович О. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів як провідне завдання сучасної освітньої політики. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць: Педагогіка та психологія. Чернівці, 2010. Вип.517. С.67 – 74.

19. Соломенко Л. І. Екологія людини: навч. посіб. К.:«Центр учбової літератури», 2016. 120с.

20. Логвінова Я.О., Щербатюк Н.І. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): наук. часоп.: зб. наук. пр. – К: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 3К (97) 18. Серія (15). С. 304-306.

21. Міхеєнко О. І. Валеологія: основи індивідуального здоров'я людини: навчальний посібник, 2-ге вид., перероб. і допов. Суми: Університетська книга, 2010. 448 с.

22. Дрожик Л.В. Еколого-валеологічні знання як невідемний компонент еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя. Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 2. С. 124-127.

23. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів. За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Х.: ВД “Школа”, 2006. 1008 с.

24. Комар О. А. інтерактивні технології у ВНЗ / О. А. Комар. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/375/1/interaktivni_tehn_VNZ.pdf

25. Стефанків О.М., Максимович О.М. Раціоналізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення: монографія. Івано-Франківськ: Сімік, 2012. 180с.

26. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 135 с.

27. Максимович О.М., Максимович О.М. Формування екологічної культури в учнів гірських шкіл в умовах раціонального природокористування. Гірська школа Українських Карпат. Науково-методичний журнал Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника. Івано-Франківськ, 2008-2009. Вип.4-5. С. 252 – 255.

28. Онопрієнко О. Проектна діяльність в освіті. Директор школи. 2010 (грудень). № 47(623). С.20 – 28.

29. Зосименко О.В. Особливості організації проектної діяльності студентів під час вивчення педагогічних дисциплін: Методичні рекомендації для викладачів та студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2005. 44с.

30. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проектної діяльності / Проектна діяльність у школі. Упорядн. М.Голубенко. К.: Шкільний світ, 2007. 128с.

31. Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти. Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук.пр. За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. у 2 ч. Ч. 1.К, 2001.С. 45-53.

32. Швачич Г. Г. та ін. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навчальний посібник / Національна металургійна академія України. Дніпро, 2017. 231 с.

33. Івчатова Т. В. Корекція статури жінок першого зрілого віку з урахуванням індивідуальних особливостей геометрії мас їх тіла: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2005. 20 с.

Information about the author:

Logvinova Yaroslava Oleksiivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Theory of Physical Education and
Recreational Health Work,
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian University
1, Shevchenka str., Kropyvnytskyi, 25006, Ukraine